

1515.69
15 69

**Міністерство освіти і науки України
Національний університет фізичного виховання і спорту України**

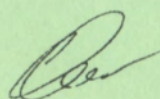
ШЛЬОНСЬКА ОЛЬГА ЛЕОНІДІВНА

УДК 796.325–057.86+796.52

**ТЕХНІКО-ТАКТИЧНА ПІДГОТОВКА КВАЛІФІКОВАНИХ
ВОЛЕЙБОЛІСТІВ НА ОСНОВІ ВДОСКОНАЛЕННЯ
НАПАДАЮЧИХ ДІЙ ГРАВЦІВ РІЗНОГО АМПЛУА**

24.00.01 – олімпійський і професійний спорт

Автореферат дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата наук з фізичного виховання і спорту

Київ – 2015

Дисертацією є рукопис

Роботу виконано в Національному університеті фізичного виховання і спорту України, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник кандидат педагогічних наук, професор **Гамалій Володимир Васильович**, Національний університет фізичного виховання і спорту України, завідувач кафедри кінезіології

Офіційні опоненти:

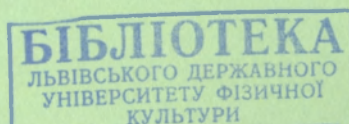
доктор наук з фізичного виховання і спорту, доцент **Дорошенко Едуард Юійович**, Запорізький національний університет, завідувач кафедри фізичного виховання;

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент **Соловей Олександр Михайлович**, Дніпропетровський державний інститут фізичної культури і спорту, декан факультету фізичного виховання

Захист відбудеться 26 червня 2015 р. о 14.00 на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.829.01 Національного університету фізичного виховання і спорту України (03680, Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

З дисертацією можна ознайомитись в бібліотечі Національного університету фізичного виховання і спорту України (03680, Київ-150, вул. Фізкультури, 1).

Автореферат розісланий «26» травня 2015 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

В. І. Воронова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність. У сучасному волейболі успішність змагальної діяльності залежить від багатьох чинників, основним з яких, за визначенням спеціалістів, є техніко-тактична підготовка спортсменів (В.М. Платонов, 2008, 2013; Л.П. Матвеев, 2010).

Проблема вдосконалення техніко-тактичної підготовки кваліфікованих волейболістів всебічно вивчалась науковцями і з даного питання накопичено великий обсяг інформації. У роботах В.О. Градусова (2011), Є.В. Кудряшова (2004), Т.Є. Баготирицевої (2001) розглянута структура силової подачі у стрибку, технічне виконання різних видів подач і методика оволодіння ними розглядалась у роботах провідних фахівців з волейболу (А.В. Івойлов, 1991; В.Є. Хапко, 1978; Ю.Д. Железняк, 2001; V. Inkinen, 2013), але в цих роботах недостатньо приділялось уваги вдосконаленню силової подачі у стрибку, яка раніше зводилась лише до введення м'яча в гру, а не як ефективна техніко-тактична дія (А.В. Вертель, 2012; О. Мітова, 2011; В.О. Градусов, 2011; J. Afonso, 2012).

У роботах Я. Малойван і О. Мітової (2012), Ю.А. Горчанюка (2014), G. Fellingham (2013) проведено аналіз розвитку техніко-тактичних побудов у волейболі і визначено тенденцією застосування у змагальній діяльності нападаючих дій, які виконуються із задньої лінії ігрового майданчика, але, на жаль, відсутні обґрунтування особливостей застосування в сучасному волейболі техніко-тактичних дій у нападі і методики їх удосконалення гравцями різного амплуа.

Пошук оптимального рішення в ігровій ситуації, раціональний вибір засобів досягнення мети і їх ефективне використання є головним змістом змагальної діяльності волейболістів, і визначає спрямованість та ефективність тренувального процесу кваліфікованих гравців (Е.Ю. Дорошенко, 2014; Ю.М. Клещев, 2009). Внаслідок цього, виникає потреба пошуку нових прийомів гри в нападі (С.С. Єрмаков, 2001; Б.О. Артеменко, 2013, 2014; І.Д. Глазирін, 2013).

Однією з найважливіших тенденцій розвитку сучасного волейболу є застосування нападаючих дій із задньої лінії волейбольного майданчика і силової подачі у стрибку, що забезпечує високу ефективність змагальної діяльності гравців команди (В. Прокопович, 2013; А.В. Беляєв, 2009; Таер Храйс, 1997; R. Marcelino, 2012; О.М. Соловей, 2015). Але на даному періоді розвитку гри приділяється недостатньо уваги вдосконаленню цих техніко-тактичних дій у системі гри кваліфікованих волейболістів.

Особливого значення набуває розробка індивідуальних і групових моделей техніко-тактичних дій у нападі кваліфікованих волейболістів на підставі аналізу змагальної діяльності провідних волейболістів світу з урахуванням ігрової спеціалізації гравця.

Таким чином, вирішення проблеми вдосконалення техніко-тактичних дій у нападі кваліфікованих волейболістів на підставі акцентованого використання нападаючих дій, які виконуються із задньої лінії волейбольного майданчика, і силової подачі у стрибку є актуальною науковою проблемою. Розробка індивідуальних і групових моделей техніко-тактичних дій у нападі на підставі використання об'єктивних критеріїв оцінювання техніко-тактичної майстерності

AS87

гравців та впровадження цільових тренувальних програм можуть підвищити ефективність техніко-тактичної підготовки кваліфікованих волейболістів різного амплуа.

Зв'язок роботи з науковими планами, темами. Робота виконана згідно зі «Зведеним планом НДР у сфері фізичної культури і спорту на 2011–2015 рр.» Міністерства України у справах сім'ї, молоді та спорту за темою 2.16 «Удосконалення засобів технічної та тактичної підготовки кваліфікованих спортсменів з використанням сучасних технологій вимірювання, аналізу та моделювання рухів» (номер державної реєстрації 0110U002416). Внесок дисертанта як співвиконавця при розробці даної теми полягає у формуванні мети та завдань дослідження, у розробці програми вдосконалення техніко-тактичних дій у нападі кваліфікованих волейболістів різного амплуа, проведенні експериментальних досліджень, математико-статистичній обробці даних, аналізі та обґрунтуванні отриманих результатів.

Мета дослідження – підвищення ефективності змагальної діяльності кваліфікованих волейболістів у нападі на підставі вдосконалення нападаючих дій із задньої лінії волейбольного майданчика та силової подачі у стрибку.

Завдання дослідження:

1. Проаналізувати за даними спеціальної науково-методичної літератури особливості техніко-тактичної підготовки кваліфікованих волейболістів на сучасному етапі розвитку волейболу.
2. Вивчити особливості техніко-тактичних дій у нападі та провести порівняльний аналіз змагальної діяльності волейболістів різної кваліфікації.
3. Визначити модельні показники нападаючих дій висококваліфікованих волейболістів світу та України.
4. Розробити програму вдосконалення нападаючих дій кваліфікованих волейболістів різного амплуа та перевірити її ефективність.

Об'єкт дослідження – техніко-тактична підготовка волейболістів високої кваліфікації.

Предмет дослідження – нападаючі техніко-тактичні дії кваліфікованих волейболістів.

Методи дослідження: аналіз даних науково-методичної та спеціальної літератури, узагальнення передового досвіду спеціалістів у галузі волейболу (бесіди, інтерв'ю), аналіз змагальної діяльності кваліфікованих волейболістів, педагогічне спостереження, метод моделювання, педагогічний експеримент, методи математичної статистики.

Наукова новизна результатів полягає у тому, що в дисертаційній роботі *вперше:*

- теоретично обґрунтована і розроблена програма вдосконалення нападаючих дій кваліфікованих гравців різного амплуа, що виконуються із задньої лінії ігрового майданчика, та силової подачі у стрибку;
- визначені особливості техніко-тактичних дій в нападі волейболістів високої кваліфікації на сучасному етапі розвитку волейболу;
- розроблені модельні показники техніко-тактичних дій у нападі волейболістів високої кваліфікації з урахуванням ігрових амплуа, які дозволили

визначити показники техніко-тактичних дій у нападі українських спортсменів, які відстають при порівнянні їх з діями висококваліфікованих волейболістів світу;

- розроблені та впроваджені у тренувальний процес критерії оцінки техніко-тактичної підготовленості волейболістів з урахуванням ефективності дій у нападі: ефективність нападаючих дій, ефективність подачі, інтегральний показник ефективності техніко-тактичних дій у нападі;

- *доповнено* дані про кількісні характеристики змагальної діяльності висококваліфікованих волейболістів України та світу за показниками обсягу та ефективності застосування нападаючих техніко-тактичних дій у нападі;

- *підтверджено* дані щодо оптимізації змагальної діяльності кваліфікованих волейболістів на підставі використання нападаючих дій гравців різного амплуа.

Практична значущість отриманих результатів полягає у розробці та впровадженні у тренувальний процес кваліфікованих волейболістів програми вдосконалення нападаючих техніко-тактичних дій, які виконуються із задньої лінії волейбольного майданчика. Розроблена програма дозволяє тренеру корегувати техніку нападаючого удару, а також удосконалювати взаємодії між гравцями першого та другого темпу нападу з метою створення умов для застосування тактичної побудови «ешелон» у процесі змагальної діяльності, що сприяє підвищенню ефективності змагальної діяльності кваліфікованих волейболістів.

Результати дослідження впроваджені в навчально-тренувальний процес команди суперліги України «Буревісник» (Чернігів), СДЮШОР № 2 (Полтава), про що свідчать відповідні акти.

Особистий внесок здобувача в опублікованих у співавторстві наукових роботах полягає у визначенні актуальності теми, формуванні наукової ідеї, постановці цілей та завдань дослідження, організації та проведенні теоретичної та експериментальної роботи, кількісному та якісному аналізі змагальної діяльності висококваліфікованих волейболістів світу та України.

Апробація результатів дисертації. Основні положення дисертаційної роботи викладено на XII–XIV, XVIII Міжнародних наукових конгресах «Сучасний олімпійський спорт та спорт для всіх» (Москва, 2008; Алмати, 2008, 2014; Київ, 2010), VI Міжнародній науковій конференції пам'яті А.М. Лапутіна «Актуальні проблеми біомеханіки фізичного виховання та спорту» (Чернігів, 2013), VIII Міжнародній науково-практичній конференції «Спортивні ігри у фізичному вихованні, рекреації і спорті» (Смоленськ, 2014), VII Міжнародній науковій конференції молодих учених «Молодь і олімпійський рух» (Київ, 2014) і науково-методичних конференціях кафедр кінезіології та спортивних ігор Національного університету фізичного виховання і спорту України (2009–2014 рр.)

Публікації. За проблемою дослідження опубліковано 14 наукових статей, сім з яких представлено у спеціалізованих фахових виданнях України, чотири – у журналах, які представлені в міжнародних наукометричних базах даних та одну в періодичному виданні іншої держави.

Структура й обсяг роботи. Дисертаційна робота викладена на 182 сторінках основного тексту і складається зі вступу, п'яти розділів, практичних рекомендацій, висновків, додатку, списку використаної літератури (257 джерел). Роботу ілюстровано 45 таблицями і 38 рисунками.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У «Вступі» обґрунтовані актуальність роботи, визначено об'єкт і предмет дослідження, мету і завдання дослідження, розкрито новизну і практичну значущість роботи, особистий внесок здобувача в опубліковані у співавторстві наукові роботи, надано інформацію про апробацію результатів і публікації за темою дисертаційної роботи.

Перший розділ дисертаційної роботи «Сучасний стан проблеми вдосконалення техніко-тактичної підготовки у волейболі» присвячений теоретичному аналізу науково-методичних літературних джерел, узагальненню даних з питань структури техніко-тактичних дій у нападі кваліфікованих волейболістів. Огляд науково-методичної літератури довів, що теоретичні положення відносно загальних положень щодо організації змагальної діяльності та її специфіки у волейболі досить досконало вивчені і складають фундамент наукового підґрунтя теорії волейболу. Водночас можна констатувати, що застосування групових та індивідуальних тактичних побудов (серед яких нападаючі дії, які виконуються із задньої лінії майданчика) у науково-методичній літературі не набуло широкого вивчення. У ній також відсутні дані про модельні показники застосування індивідуальних та групових техніко-тактичних дій у нападі в умовах змагань, недостатньо розкрито можливості використання узагальнених, групових та індивідуальних моделей техніко-тактичної підготовленості висококваліфікованих волейболістів.

Встановлено, що науково-методичне забезпечення техніко-тактичної підготовки кваліфікованих волейболістів, яке застосовують тренери у своїй практиці, вимагає вдосконалення на підставі використання об'єктивних кількісних критеріїв оцінювання якості виконання ігрових прийомів.

У другому розділі «Методи та організація досліджень» дисертаційної роботи обґрунтовано та описано методи, етапи дослідження і контингент випробуваних.

Аналіз даних науково-методичної та спеціальної літератури дозволив отримати сучасні дані з проблеми техніко-тактичного вдосконалення у волейболі, виявити особливості змагальної діяльності волейболістів різної кваліфікації, визначити найбільш актуальні напрями досліджень у волейболі.

Метод узагальнення передового досвіду фахівців у галузі волейболу дозволив розкрити проблему техніко-тактичної підготовленості кваліфікованих гравців та отримати об'єктивну інформацію щодо сучасного стану волейболу в Україні та перспектив його розвитку.

Аналіз змагальної діяльності кваліфікованих волейболістів дозволив визначити об'єктивні характеристики виконання техніко-тактичних дій у нападі за показниками обсягу, ефективності та результативності.

Метод моделювання дозволив розробити групові та індивідуальні моделі обсягу та ефективності техніко-тактичних дій у нападі волейболістів різної кваліфікації.

Науково-дослідна робота складалася з трьох основних етапів.

На першому етапі (жовтень 2009 – червень 2010 рр.) проведено узагальнення і аналіз даних науково-методичної літератури за темою дослідження. Були сформульовані мета і завдання, відібрані й апробовані методи дослідження, визначені об'єкт і предмет дослідження.

На другому етапі (липень 2010 – червень 2013 рр.) завершено наукове обґрунтування проблеми вдосконалення техніко-тактичної підготовки кваліфікованих волейболістів, що включає застосування нападаючих дій із задньої лінії ігрового майданчика та силової подачі у стрибку. Проведено порівняльний аналіз змагальної діяльності висококваліфікованих волейболістів світу (Ігри Олімпіади – 2012 р., Чемпіонат світу – 2010 р., Світова ліга – 2010–2013 рр., Чемпіонат Європи 2012 – 2013 рр.), України (Чемпіонат України з волейболу 2010–2013 рр.) за показниками обсягу та ефективності. Всього проаналізовано 130 ігор.

На третьому етапі (липень 2013 – березень 2014 рр.) були визначені критерії оцінки ефективності техніко-тактичних дій волейболістів і розроблені узагальнені, групові та індивідуальні моделі техніко-тактичних дій у нападі висококваліфікованих волейболістів світу. На даному етапі була розроблена програма вдосконалення техніко-тактичної майстерності і проведено послідовний педагогічний експеримент, в якому взяли участь 12 кваліфікованих волейболістів команди суперліги України «Буревісник».

Експериментальна програма включала комплекс спеціально-ігрових вправ, спрямованих на вдосконалення нападаючих дій із задньої лінії волейбольного майданчика та силової подачі у стрибку. Для визначення ефективності експериментальної програми був проведений контроль техніко-тактичної діяльності кваліфікованих волейболістів команди «Буревісник» за результатами офіційних ігор Чемпіонату України з волейболу 2013–2014 рр. У ході дослідження встановлено, що застосування кваліфікованими волейболістами техніко-тактичних дій у нападі, які виконуються із задньої лінії майданчика, підвищує ефективність змагальної діяльності у волейболі.

Отримані дані оброблені методами математичної статистики. Результати досліджень проаналізовані, узагальнені та систематизовані, сформульовані висновки.

В третьому розділі «Зміст та структура техніко-тактичних дій у нападі волейболістів різної кваліфікації» на підставі експериментальних даних була визначена структура техніко-тактичних дій у нападі.

Результати відеоаналізу змагальної діяльності висококваліфікованих волейболістів світу та України дозволили отримати показники обсягу та ефективності застосування нападаючих дій за результатами офіційних ігор. Найбільшу кількість виграних очок при застосуванні тактичної побудови «хвиля», обсяг якої складає 21,3 % і ефективність – 8,5 %, отримали команди висококваліфікованих волейболістів світу. У висококваліфікованих волейболістів України обсяг цієї техніко-тактичної побудови складає 17,6 %, ефективність – 8 %. Кваліфіковані волейболісти команди «Буревісник» застосовують у процесі змагальної діяльності тактичну побудову «хвиля» з показником обсягу 16,3 % та ефективністю – 4,5 %.

Аналіз змагальної діяльності свідчить (табл. 1), що у висококваліфікованих волейболістів світу найбільш сприятливою зоною для виконання нападаючих дій є перша, з якої виконується 10 ударів, сім з яких виграшні, із зони п'ять – три удари, два виграшні, із зони шість – п'ять, три атаки з яких виграються. У висококваліфікованих волейболістів України із зони один виконується вісім нападаючих дій, п'ять з яких є виграшними, із зони п'ять – два удари, одна атака є виграшною, із зони шість – чотири удари, одна атака є виграшною.

Таблиця 1

Показники нападаючих дій із задньої лінії волейбольного майданчика висококваліфікованих гравців світу та України

Гравці команд (кількість ігор)	Значення показників, кіл-ть											
	виконані техніко-тактичні дії						виграшні техніко-тактичні дії					
	із зони 1		із зони 5		із зони 6		із зони 1		із зони 5		із зони 6	
	x	S	x	S	\bar{x}	S	x	S	x	S	x	S
Висококваліфіковані волейболісти світу (n = 60)	10,5	0,9	2,5	0,3	4,9	0,5	7,4	0,7	1,6	0,2	2,8	0,4
Висококваліфіковані волейболісти України (n = 40)	7,7	0,4	1,8	0,3	4,5	0,6	4,7	0,2	1,1	0,08	1,3	0,2
Кваліфіковані волейболісти команди «Буревісник» (n = 30)	6,0	0,3	2,0	0,1	3,0	0,2	4,0	0,1	1,0	0,04	1,0	0,1

Примітки: \bar{x} – середнє арифметичне значення, S – стандартне відхилення

Змагальна діяльність кваліфікованих волейболістів команди суперліги України «Буревісник» має найнижчі показники застосування нападаючих ударів із задньої лінії майданчика. На підставі отриманих експериментальних даних було встановлено, що із першої зони застосовується шість ударів, чотири з яких є виграшними. Із п'ятої зони виконуються два удари, одна атака є виграшною. Із шостої зони виконуються три удари, при цьому одна атака виграшна.

Результати досліджень свідчать (рис. 1), що атаки із першої зони мають найвищі значення обсягу та ефективності у випробуваних групах висококваліфікованих волейболістів і складають 8,9 % за обсягом та 6,3 %, – за ефективністю.

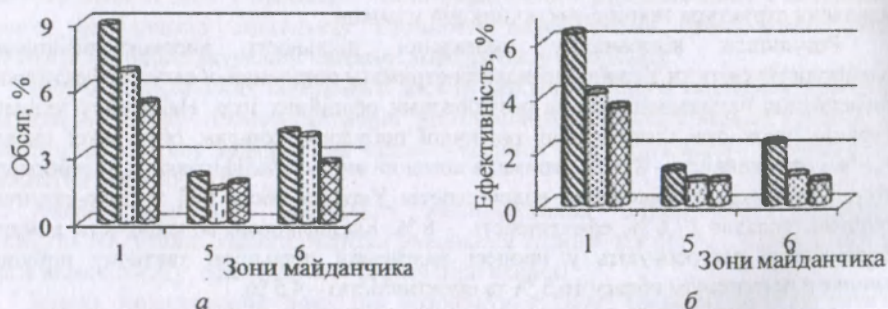

Рис. 1. Техніко-тактичні дії у нападі, які виконуються із задньої лінії волейбольного майданчика, за показниками обсягу (а) і ефективності (б):

- ▨ – висококваліфіковані волейболісти світу;
 - ▩ – висококваліфіковані волейболісти України;
 - ▧ – кваліфіковані волейболісти команди «Буревісник»;
- 1, 5, 6 – зони задньої лінії волейбольного майданчика

Із п'ятої зони виконується 2,1 % нападаючих дій з ефективністю 1,3 %. Із шостої зони виконується 4,1 % нападаючих техніко-тактичних дій, що мають ефективність 2,3 %.

Нами визначена тенденція збільшення кількості подач у стрибку, що носить силовий характер у висококваліфікованих волейболістів світу при зменшенні кількості плануючих подач (табл. 2). Основною закономірністю у змагальній діяльності висококваліфікованих волейболістів України можна відзначити виконання значно меншої кількості силової подачі в стрибку протягом однієї гри, де середньостатистичний показник групи складає 35,7, у команди «Буревісник» – 25.

Таблиця 2

Показники виконання подачі в змагальній діяльності волейболістів різної кваліфікації за результатами офіційних змагань 2010–2013 рр.

Гравці команд (кількість ігор)	Кількість подач за одну гру					
	силова подача у стрибку		плануюча подача у стрибку			
	x	S	націлена		скорочена	
	x	S	x	S	x	S
Висококваліфіковані волейболісти світу (n=60)	54,3	4,2	28,7	3,3	22,1	1,6
Висококваліфіковані волейболісти України (n=40)	35,7	4,6	42,8	2	16	1,9
Кваліфіковані волейболісти команди «Буревісник» (n=30)	25	1,9	41	0,3	27	2

Середньостатистичний показник плануючих (націлених) подач за одну гру у висококваліфікованих волейболістів України складає 43 подачі, скорочених – 16. У команди «Буревісник» дані показники складають 41 і 27 відповідно.

Результати проведених досліджень дозволяють наголосити на певних особливостях у використанні різних видів подач у процесі змагальної діяльності висококваліфікованих волейболістів. Було встановлено, що найбільш значущою за обсягом застосування (22,4 %) і ефективністю (12,5 %) є силова подача у стрибку в шосту зону. Плануюча націлена подача в більшому обсязі (25,8 %) виконується також в зону шість, але ефективність її складає 5,7 %. Показник обсягу скорочених подач (7,8 %) має найвище значення у четвертій зоні, її ефективність – 3,8 %.

У четвертому розділі «Оцінка та моделювання техніко-тактичних дій у нападі кваліфікованих волейболістів» представлено інтегральний спосіб оцінки показників ефективності нападаючих дій кваліфікованих волейболістів, який вміщує: ефективність нападаючих дій, ефективність подачі, показник ефективності техніко-тактичних дій у нападі, які безпосередньо впливають на ефективність змагальної діяльності. Даний спосіб відрізняється від традиційних наявності показника внеску силової подачі у стрибку як окремого спортсмена, так і команди в цілому, і шкали оцінки рівня техніко-тактичних дій кваліфікованих волейболістів (табл. 3). Використання інтегрального способу оцінки техніко-тактичних дій у нападі кваліфікованих волейболістів апробовано та впроваджено в навчально-тренувальний процес команди «Буревісник» (м. Чернігів). Оцінка ефективності

техніко-тактичних дій в нападі кваліфікованих волейболістів розраховувалась за формулою:

$$\text{ЕНД} = \frac{P_{\text{гв}} + P_{\text{еш}} + P_{\text{зл}} + P_{\text{з}} + P_{\text{зд}} + P_{\text{пр}} + P_{\text{пт}}}{n} \cdot 100 \%,$$

де ЕНД – ефективність нападаючих дій; P – кількість виграшних м'ячів при застосуванні: P_{гв} – групової побудови «хвиля»; P_{еш} – групової побудови «шелон»; P_{зл} – техніко-тактичної дії «зліт»; P_з – техніко-тактичної дії «зона»; P_{зд} – техніко-тактичної дії «здня»; P_{пр} – техніко-тактичної дії «простріл»; P_{пт} – техніко-тактичної дії «просто»; n – загальна кількість техніко-тактичних дій у нападі.

Також була розроблена шкала оцінки ефективності нападаючих дій, ефективності силової подачі у стрибку та ефективності техніко-тактичних дій у нападі (табл. 3).

Таблиця 3

**Оцінка ефективності техніко-тактичних дій у нападі гравців
провідних команд України**

Показник	Значення показників, %		
	ЕНД	Еф. под.	ЕТТД
Низький рівень	<36,8	<4,3	<40,2
Рівень нижче за середній	36,9–37,6	4,4–6,5	40,3–44,3
Середній рівень	37,7–39,4	6,6–8,4	44,4–48
Рівень вище за середній	39,5–40,2	8,5–10,1	48,1–50,6
Високий рівень	>40,3	>10,2	>50,7

Примітки: ЕНД – ефективність дій у нападі; Еф. под. – ефективність подачі; ЕТТД – ефективність техніко-тактичних дій в нападі

Запропоновані способи оцінки дозволяють виконувати розрахунки для волейболістів різного амплуа та команди в цілому, а також проводити розрахунки кожного технічного елемента нападу окремо (індивідуальні та групові техніко-тактичні дії, подача) з метою визначення об'єктивних показників якості тренувального процесу та змагальної діяльності, і розробки оптимальних способів ведення спортивного поєдинку з урахуванням індивідуальних особливостей гравців.

Результати аналізу техніко-тактичних дій у нападі гравців провідних команд світу дали можливість провести їх кількісну оцінку, на підставі якої були розроблені групові й індивідуальні моделі обсягу та ефективності техніко-тактичних дій гравців різного амплуа.

Це дало змогу порівнювати ефективність техніко-тактичних дій гравців команд різної кваліфікації, а також на об'єктивних засадах розробити тренувальні програми для покращення техніко-тактичної майстерності кваліфікованих волейболістів.

Групові моделі ефективності техніко-тактичних дій у нападі гравців другого темпу нападу у волейболі за результатами офіційних змагань висококваліфікованих волейболістів світу та України представлені як приклад на рис. 2.

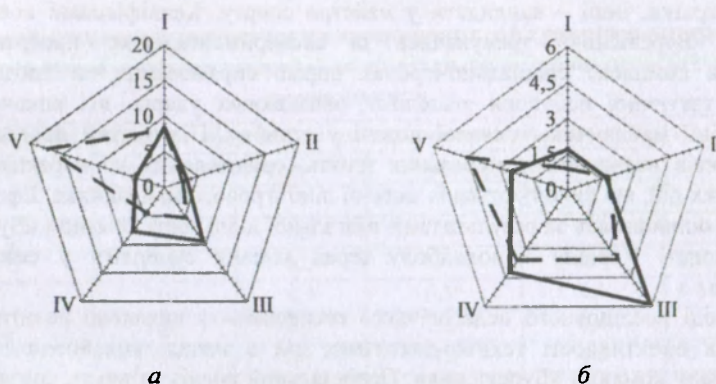

Рис. 2. Групові моделі техніко-тактичних дій у нападі висококваліфікованих волейболістів світу та гравців команди «Буревісник» (амплуа – «діагональний») за показниками обсягу (а) та ефективності (б), %:

- висококваліфіковані волейболісти світу;
- кваліфіковані гравці команди «Буревісник»;
- I – «хвиля»; II – «зона»; III – «задня»; IV – «простріл»; V – «просто»

Результати аналізу змагальної діяльності висококваліфікованих волейболістів свідчать, що в арсеналі «діагональних» гравців найбільш ефективними є нападаючі дії із задньої лінії волейбольного майданчика (в основному із першої зони), обсяг яких – 9,4 %, ефективність – 5,9 %. Обсяг тактичної побудови «хвиля» сягає 8,5 %, ефективність – 1,7 %. Показник обсягу техніко-тактичних дій «простріл» та «просто» у висококваліфікованих волейболістів світу складають 7,7 % і 4,3 %. Причому ефективність даних дій у побудові «простріл» знаходиться на другому місці серед рейтингу виграшних м'ячів і становить 4,2 %. Техніко-тактичні дії «просто» мають виграш у 2,5 % випадків до загальної кількості нападаючих дій.

Аналіз показників обсягу та ефективності техніко-тактичних дій у нападі висококваліфікованих волейболістів світу та України дозволив виявити певні відмінності у структурі цих дій у гравців різного амплуа. На підставі проведених досліджень стає очевидним, що основним напрямом корекції тренувального процесу кваліфікованих волейболістів повинно бути вдосконалення техніко-тактичних дій у нападі, а саме: групової тактичної комбінації «ешелон», атакуючих дій із задньої лінії ігрового майданчика та силової подачі у стрибку.

У п'ятому розділі «Удосконалення техніко-тактичних дій у нападі кваліфікованих волейболістів різного амплуа» представлено результати педагогічного експерименту. Експериментальна програма впроваджувалась у тренувальний процес кваліфікованих волейболістів команди суперліги України «Буревісник» протягом першого макроциклу змагального сезону 2013–2014 років у передзмагальному та змагальному періодах.

Із гравців команди суперліги України «Буревісник» було створено експериментальну групу, до якої увійшло 12 спортсменів: двоє гравців – майстри

спорту України, інші – кандидати у майстри спорту. Кваліфіковані волейболісти команди «Буревісник» тренувались за експериментальною програмою, яка вміщувала комплекс спеціально-ігрових вправ, спрямованих на вдосконалення групової тактичної побудови «ешелон», нападаючих ударів, які виконуються із задньої лінії майданчика, силової подачі у стрибку. Підґрунтям програми стали 8 комплексів навчально-тренувальних занять, орієнтованих на корекцію техніки нападаючих дій, які виконуються із задньої лінії ігрового майданчика. Ефективність програми оцінювалась за результатами змагальної діяльності команди «Буревісник» на Чемпіонаті України з волейболу серед команд суперліги у сезоні 2013–2014 років.

У ході послідовного педагогічного експерименту виявлено позитивні зміни показників ефективності техніко-тактичних дій в нападі волейболістів другого темпу нападу команди «Буревісник». Порівняльний аналіз свідчить, що до початку експерименту та після його закінчення відбулися статистично достовірні зміни ($p < 0,05$) у обсязі та ефективності застосування техніко-тактичних дій у нападі кваліфікованими волейболістами команди «Буревісник» різного амплуа (табл. 4–5).

На підставі отриманих експериментальних даних встановлено, що найбільший приріст ефективності нападаючих дій «догравального» гравця отримано за рахунок збільшення кількості нападаючих дій, що виконуються із задньої лінії ігрового майданчика, ефективність яких наприкінці педагогічного експерименту склала 2,7 % ($p < 0,05$). Статистично достовірно зросла ефективність силової подачі у стрибку на 3,2 % та ефективність тактичної побудови «ешелон», і техніко-тактичної дії «простріл» на 1,8 % ($p < 0,05$).

Таблиця 4

Показники ефективності застосування дій у нападі гравцями другого темпу нападу (амплуа – «догравальний») до та після проведення педагогічного експерименту

Техніко-тактична дія	Показник ефективності техніко-тактичних дій у нападі, %				t	p
	до експерименту, n = 6		після експерименту, n = 6			
	x	S	x	S		
«Хвиля»	1,8	0,2	2,7	0,3	1,8	>0,05
«Ешелон»	0,9	0,2	2,7*	0,6	2,5	<0,05
«Зона»	1,8	0,2	2,7	0,4	1,8	>0,05
«Задня»	0,9	0,2	2,7*	0,2	2,5	<0,05
«Простріл»	1,8	0,5	3,6*	0,2	2,5	<0,05
«Просто»	5,4	1,8	5,4	0,1	0	0,05
Ускладнена силова подача у стрибку	8,6	0,5	11,8*	0,6	4,0	<0,05

Примітки: x – середнє арифметичне значення; S – стандартне відхилення; t – критерій Стюдента; P – статистична значущість; * – різниця між показниками до та після експерименту статистично значуща на рівні $p < 0,05$

Таблиця 5

Показники ефективності застосування нападаючих дій гравцями другого темпу нападу (амплуа – «діагональний») до та після проведення педагогічного експерименту

Техніко-тактична дія	Показник ефективності техніко-тактичних дій у нападі, %				t	p
	до експерименту, n = 6		після експерименту, n = 6			
	x	S	x	S		
«Хвиля»	0,9	0,3	1,8	0,2	1,8	>0,05
«Зона»	1,8	0,2	3,6*	0,4	3,0	<0,05
«Задня»	3,6	0,3	6,3*	0,3	4,5	<0,05
«Простріл»	3,6	0,2	3,6	0,4	0	>0,05
«Просто»	4,5	0,1	4,5	0,6	0	>0,05
Ускладнена силова подача у стрибку	5,3	0,6	7,7*	0,4	3,0	<0,05

Примітки: \bar{x} – середнє арифметичне значення; S – стандартне відхилення; t – критерій Стюдента; P – статистична значущість; * – різниця між показниками до та після експерименту статистично значуща на рівні $p < 0,05$

Результати педагогічного експерименту свідчать, що основний приріст 6,3 % ефективності нападаючих дій у «діагональних» гравців відбувся за рахунок підвищення ефективності нападаючих ударів, які виконуються із задньої лінії майданчика, техніко-тактичної дії «зона» – 3,6 % ($p < 0,05$). Ефективність силової подачі у стрибку, що застосовується гравцем даного амплуа, наприкінці педагогічного експерименту склала 7,7 %.

Порівняльний аналіз змагальної діяльності (рис. 3) волейболістів України, які виступають на Чемпіонаті України з волейболу серед команд суперліги засвідчує, що наприкінці педагогічного експерименту у волейболістів «Буревісника» (амплуа – «догравальний») статистично достовірно ($p < 0,05$) підвищилися значення за компонентами ефективності індивідуальних техніко-тактичних дій (14,4 %) і нападаючих ударів, які виконуються із задньої лінії (5,4 %), і ці ж значення перевищили показники висококваліфікованих волейболістів України.

У «діагональних» гравців наприкінці педагогічного експерименту встановлено збільшення всіх компонентів нападу при порівнянні з волейболістами команд суперліги України ($p < 0,05$). Найбільший приріст відбувся за рахунок збільшення ефективності нападаючих дій, які виконуються із задньої лінії ігрового майданчика.

Результати педагогічного експерименту (рис. 4) показали, що експериментальна програма вдосконалення нападаючих дій сприяла підвищенню показників техніко-тактичної підготовленості волейболістів команди «Буревісник». Особливо це проявляється у підвищенні ефективності нападаючих дій кваліфікованих волейболістів з 37 % до 47,5 %, і підвищенні показника ефективності нападаючих дій з рівня нижче за середній до високого.

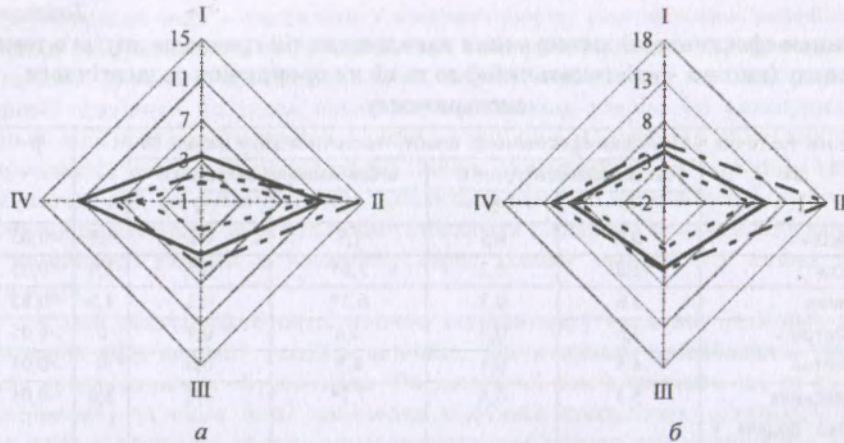

Рис. 3. Узагальнені моделі показників ефективності техніко-тактичних дій у нападі висококваліфікованих волейболістів України та команди суперліги «Буревісник» до та після проведення педагогічного експерименту за показниками ефективності, %:

а – амплуа – «діагональний»; б – амплуа – «догравальний»;
 ————— – висококваліфіковані волейболісти України;
 - - - - - – гравці команди «Буревісник» (до експерименту);
 - · - · - · – гравці команди «Буревісник» (після експерименту);
 I – групові тактичні побудови, II – індивідуальні техніко-тактичні дії; III – нападаючі удари із задньої лінії волейбольного майданчика, IV – силова подача у стрибку

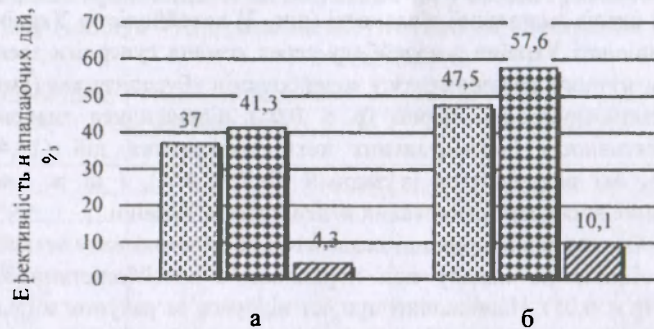

Рис. 4. Динаміка показників ефективності дій у нападі кваліфікованих волейболістів команди «Буревісник» на початку педагогічного експерименту (а) та після його завершення (б) на основі оціночних шкал показників ефективності техніко-тактичних дій в нападі, %:

- ▤ – ефективність нападаючих дій;
- ▨ – показник ефективності техніко-тактичних дій;
- ▧ – ефективність подачі

Впровадження експериментальної програми дослідження сприяло підвищенню ефективності подачі ($p < 0,05$), показник якої до початку педагогічного експерименту складав 4,3 %, після його закінчення – 10,1 %. Водночас необхідно підкреслити зростання показника володіння даним видом атакуючої дії з низького до рівня вище за середній.

Також необхідно зазначити підвищення показника ефективності техніко-тактичних дій у нападі, значення якого до експерименту складало 41,3 %, що відповідало рівню нижче за середній, після впровадження експериментальної програми вдосконалення техніко-тактичних дій – 57,6 %, що відповідає високому рівню (рис. 4).

Вище зазначені зміни обумовлені підвищенням ефективності змагальної діяльності кваліфікованих волейболістів команди суперліги України «Буревісник» у сезоні 2013–2014 років.

У шостому розділі «Аналіз і узагальнення результатів дослідження» викладена характеристика повноти вирішення завдань дослідження, узагальнені результати дослідження, які підтверджують ефективність запропонованої нами програми вдосконалення техніко-тактичних дій у нападі кваліфікованих волейболістів різного амплуа.

В процесі наукового дослідження отримані три групи даних, які залежно від рівня наукової новизни відносяться до тих, що підтверджують, доповнюють, розширюють або абсолютно нових.

У результаті дослідження нами були *підтверджені* дані, про те, що техніко-тактична підготовка повинна відбуватись з урахуванням змісту змагальної діяльності волейболістів високої кваліфікації (Ю.Д. Железняк, 1991; А.В. Івойлов, 1991; Е.Ю. Дорошенко, 2009; Ю.М. Клещев, 2009). Необхідність застосування нових ефективних форм нападу дозволить підвищити ефективність змагальної діяльності у волейболі.

Доповнено дані про показники обсягу і ефективності техніко-тактичних дій у нападі висококваліфікованих волейболістів. На першому місці за ефективністю знаходиться тактична побудова «хвиля», на другому – «хрест», на третьому – «ешелон» (А.В. Беляєв, Л.В. Буликіна, 2009). Були доповнені дані (Е.Ю. Дорошенко, 2006; А.О. Мельник, 2013; Б.О. Артеменко, 2014; О.В. Градусов, 2009; Т.С. Баготирицева, 2001) про обсяг застосування силової подачі у стрибку волейболістами різної кваліфікації. Доповнені дані (О.В. Івойлов, 1991; Ю.Д. Железняк, 2009; Б.О. Артеменко, 2013) щодо використання у змагальній діяльності висококваліфікованих волейболістів нападаючих ударів, які виконуються із задньої лінії ігрового майданчика.

Новими даними є:

- програма вдосконалення техніко-тактичних дій кваліфікованих волейболістів різного амплуа, що виконуються із задньої лінії ігрового майданчика і силової подачі у стрибку;

- кількісні характеристики обсягу та ефективності застосування техніко-тактичних дій в нападі провідними командами волейболістів світу і гравцями команд суперліги України;

- узагальнені, групові та індивідуальні моделі техніко-тактичних дій в нападі висококваліфікованих волейболістів світу різного ігрового амплуа;
- критерії оцінки техніко-тактичної майстерності кваліфікованих волейболістів, які включають ефективність нападаючих дій, ефективність подачі, ефективність техніко-тактичних дій в нападі.

ВИСНОВКИ

1. Аналіз і узагальнення даних літератури, досвіду провідних спеціалістів з питань удосконалення спортивної майстерності волейболістів високого класу довели, що техніко-тактична підготовленість спортсменів є основним чинником, який впливає як на досягнення високих спортивних результатів, так і на визначення змісту тренувального процесу. Методика техніко-тактичної підготовки висококваліфікованих волейболістів потребує подальшого розвитку на основі використання техніко-тактичних дій, які виконуються із задньої лінії майданчика (нападаючі удари із глибини майданчика та подача в стрибку). Це дозволить оптимізувати систему підготовки українських спортсменів шляхом підвищення ефективності нападаючих дій другого темпу нападу.

2. В процесі виконання атакуючих техніко-тактичних дій волейболістами високого класу переважно використовується групова тактична побудова «хвиля», обсяг якої сягає 21,3 %. Найменший обсяг виконується за рахунок тактичної побудови «ешелон» у 5,4 % з ефективністю 3,4 %. Найбільша ефективність (10,2 %) властива нападаючим діям гравців із задньої лінії ігрового майданчика, що обумовлює необхідність приділяти даним видам побудов особливу увагу в тренувальному процесі для вдосконалення техніки нападу кваліфікованих волейболістів.

3. Висококваліфіковані волейболісти світу в процесі змагальної діяльності найбільшого обсягу (51,6 %) досягають виконанням силової подачі у стрибку, ефективність якої складає 31,1 %, що є вагомою підставою для вдосконалення даної технічної дії кваліфікованими волейболістами України. У використанні різних видів подач у процесі змагальної діяльності висококваліфікованих волейболістів України встановлено такі особливості: силова подача у стрибку має обсяг застосування 22,4 % з ефективністю 12,5 % і виконується із шостої зони; плануюча націлена подача в більшому обсязі – 21,6 %, але з ефективністю 4,6 % виконується також із шостої зони; показник обсягу скорочених подач складає 6,7 % при ефективності 1,3 % і має найвище значення в зоні чотири.

4. Порівняльний аналіз змагальної діяльності висококваліфікованих волейболістів світу та України свідчить про наявність певних відмінностей у її структурі, що полягає, перш за все, в обсязі та ефективності застосування нападаючих дій із задньої лінії волейбольного майданчика. Волейболісти високого класу мають перевагу за досліджуваними показниками змагальної діяльності (обсяг – 15,4 % проти 10 %, ефективність – 10,2 % проти 5,4 %).

5. Основою для розробки програми вдосконалення нападаючих дій є моделі, які дозволяють індивідуалізувати техніко-тактичну підготовку висококваліфікованих волейболістів і умовно поділяються на три групи:

- узагальнені моделі техніко-тактичних дій, які найбільш часто зустрічаються у сучасному волейболі, дозволяють виявити пріоритетні напрямки та тенденції розвитку волейболу на сучасному етапі;

- групові моделі техніко-тактичних дій в нападі висококваліфікованих волейболістів суперліги України, застосування яких у змагальній діяльності спрямоване на підвищення ефективності нападаючих дій, порівняно з висококваліфікованими волейболістами світу;

- індивідуальні моделі техніко-тактичних дій у нападі з урахуванням ігрової спеціалізації гравців.

6. Розроблені формули та шкали для оцінювання техніко-тактичної підготовленості гравців команд за показниками їх змагальної діяльності (ефективність нападаючих дій, ефективність подачі, ефективність техніко-тактичних дій у нападі) дали можливість проводити об'єктивну кількісну оцінку динаміки цих показників у процесі впровадження експериментальної програми підготовки і корегувати її зміст. Запропоновані методи контролю можуть бути використані незалежно від стажу, статі та спортивної кваліфікації гравців.

7. Вирішення проблеми техніко-тактичного вдосконалення кваліфікованих волейболістів потребує розробки тренувальної програми, головними складовими якої є: розробка системи оцінки нападаючих дій гравців, визначення та оцінка арсеналу групових та індивідуальних техніко-тактичних дій гравців команди в нападі, систематизація та проведення кількісного аналізу нападаючих дій волейболістів високого класу, моделювання нападаючих дій та застосування спеціально-ігрових вправ, спрямованих на корекцію техніки нападаючих ударів.

8. Головною особливістю експериментальної програми вдосконалення техніко-тактичних дій у нападі є організація техніко-тактичної підготовки волейболістів на етапі реалізації максимальних можливостей на основі використання нападаючих дій, які виконуються із глибини майданчика.

Ефективність впровадження експериментальної програми була підтверджена статистично достовірним ($p < 0,05$) підвищенням основних показників якості змагальної діяльності у гравців команди «Буревісник»: ефективність нападаючих дій підвищилась з 37 % до 47,5 % за рахунок тактичної побудови «ешелон» та нападаючих ударів, які виконуються із задньої лінії волейбольного майданчика; ефективність подачі підвищилась з 4,3 % до 10,1 % за рахунок застосування силової подачі у стрибку (від 16,1 % до 18,2 %); інтегральний показник ефективності нападаючих дій підвищився з 41,3 % до 57,6 %.

9. Удосконалення змагальної діяльності кваліфікованих волейболістів має базуватись на групових та індивідуальних кількісних моделях техніко-тактичних дій у нападі волейболістів провідних команд світу з урахуванням загальних тенденцій розвитку змагальної діяльності у волейболі на сучасному етапі. Такий підхід забезпечує об'єктивний вибір засобів та методів їх застосування у тренувальному процесі кваліфікованих спортсменів відповідно до індивідуальних особливостей техніко-тактичної підготовленості кожного волейболіста.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою індивідуальних програм удосконалення техніко-тактичної майстерності висококваліфікованих волейболісток.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**Наукові праці, в яких відображено основні наукові результати дисертації**

1. Ковалевська О. Л. Аналіз ефективності техніко-тактичних дій в нападі кваліфікованих волейболістів / О. Л. Ковалевська // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків, 2009. – № 7. – С. 74–77. Видання включено до міжнародної наукометричної бази даних IndexCopernicus.
2. Шльонська О. Л. Аналіз виконання силової подачі в стрибку в системі гри висококваліфікованих волейболістів / О. Л. Шльонська // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків, 2009. – № 11. – С. 147–150. Видання включено до міжнародної наукометричної бази даних IndexCopernicus.
3. Шльонська О. Л. Оцінка ефективності подач м'яча кваліфікованих волейболістів в умовах змагальної діяльності / О. Л. Шльонська, В. В. Гамалій // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2013. – Вип. 112, т. 4. – С. 286–291. *Особистий внесок здобувача полягає у вивченні проблеми, здійсненні досліджень та формулюванні висновків.*
4. Гамалій В. Оцінка результатів змагальної діяльності у волейболі / В. Гамалій, О. Шльонська // Теорія і методика фізичного виховання і спорту. – К., 2014. – № 2. – С. 3–9. *Особистий внесок здобувача складають формулювання структурних компонентів дослідження, аналіз та інтерпретація фактичного матеріалу.* Видання включено до міжнародної наукометричної бази даних IndexCopernicus.
5. Шльонська О. Оцінка та інтерпретація результатів змагальної діяльності волейболістів високої кваліфікації / О. Шльонська, В. Гамалій // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Г. Шевченка. – Чернігів, 2014. – № 2. – С. 35–40. *Особистий внесок здобувача складають організація та проведення експериментальних досліджень, аналіз та узагальнення отриманих результатів, формулювання висновків і перспектив подальших розробок.*
6. Шльонська О. Моделювання нападаючих дій волейболістів високої кваліфікації / В. В. Гамалій, О. Л. Шльонська // Слобожанський науково-спортивний вісник. – Харків, 2014. – № 6. – С. 24–29. *Особистий внесок здобувача полягає в аналізі та інтерпретації фактичного матеріалу, формулюванні структурних компонентів дослідження.* Видання включено до міжнародної наукометричної бази даних IndexCopernicus.
7. Шленская О. Л. Нападающие действия в арсенале высококвалифицированных волейболистов мира / О. Л. Шленская, В. В. Гамалій // Известия Тульского государственного университета. Физическая культура и спорт. – Тула, 2014. – № 2. – С. 95–103. *Особистий внесок здобувача полягає у формулюванні напрямів дослідження, аналізі, інтерпретації та узагальненні отриманих результатів, формулюванні висновків.* Стаття надрукована у науковому періодичному виданні Росії.

Опубліковані праці апробаційного характеру

1. Ковалевская О. Л. Совершенствование технико-тактических действий волейболисток в нападении с отдаленных от сетки дистанций в структуре игры команд высших разрядов / О. Л. Ковалевская, С. С. Ермаков // Тез. науч. докл. конф. «Современный олимпийский и паралимпийский спорт и спорт для всех». – М., 2008. – Т. 2. – С. 106–107. *Особистий внесок здобувача полягає у вивченні проблеми, здійсненні досліджень та формулюванні висновків.*

2. Ковалевська О. Л. Оптимизация технико-тактических действий в нападении квалифицированных волейболистов / О. Л. Ковалевская // Тез. науч. докл. конф. «Современный олимпийский спорт и спорт для всех». – АлмаАта, 2009. – Т. 1. – С. 538–539.

3. Шльонська О. Л. Тенденція розвитку техніко-тактичних дій у нападі кваліфікованих волейболістів в умовах сучасного волейболу / О. Л. Шльонська // Олімпійський спорт і спорт для всіх : 14 міжнар. наук. конгр. присвяч. 80-річчю НУФВСУ : тези доп. – К., 2010. – С. 571.

4. Шленская О. Л. Эффективность нападающих технико-тактических действий квалифицированных волейболистов / О. Л. Шленская, В. В. Гамалий // Спортивные игры в физическом воспитании, рекреации и спорте : VIII междунар. науч.-практ. конф. – Смоленск, 2014. – С. 224–227. *Особистий внесок здобувача полягає у збиранні первинної інформації, формулюванні структурних компонентів і висновків.*

5. Шленская О. Л. Оценка соревновательной деятельности волейболистов высокой квалификации / О. Л. Шленская // Олимпийский спорт и спорт для всех : XVIII междунар. научн. конгр. «Олимпийский спорт и спорт для всех». – Алматы, 2014. – Т. 1. – С. 182–185.

6. Шленская О. Л. Современные тенденции развития нападающих действий волейболистов высокой квалификации в условиях соревновательной деятельности / В. В. Гамалий, О. Л. Шленская // XVIII междунар. науч. конгр. «Олимпийский спорт и спорт для всех». – Алматы, 2014. – Т. 2. – С. 120–123. *Особистий внесок здобувача полягає у постановці проблеми, систематизації наукових даних, їх інтерпретації.*

Опубліковані праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

1. Ковалевська О. Л. Вплив морфофункціональних особливостей організму волейболістів на ефективність виконання технічних прийомів / О. Л. Ковалевська // Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання і спорту. – Харків, 2007. – № 7. – С. 67–70.

АНОТАЦІЇ

Шльонська О. Л. Техніко-тактична підготовка кваліфікованих волейболістів на основі вдосконалення нападаючих дій гравців різного амплуа. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата наук з фізичного виховання і спорту за спеціальністю 24.00.01 – олімпійський і професійний спорт. – Національний університет фізичного виховання і спорту, Київ, 2015.

У роботі теоретично обґрунтовано програму удосконалення техніко-тактичних дій у нападі кваліфікованих волейболістів різного амплуа на підставі акцентованого застосування нападаючих дій, які виконуються із задньої лінії ігрового майданчика і силової подачі у стрибку. Програма була впроваджена в тренувальний процес команди кваліфікованих волейболістів суперліги України «Буревісник».

Розробка експериментальної програми дозволила підвищити ефективність змагальної діяльності кваліфікованих волейболістів команди «Буревісник» шляхом збільшення кількості атак, які виконуються із задньої лінії ігрового майданчика і складають підґрунтя групової тактичної побудови «ешелон», і силової подачі в стрибку.

Основні результати дослідження знайшли своє практичне застосування у тренувальному процесі команди суперліги України «Буревісник», у навчальному процесі Національного університету фізичного виховання і спорту України на кафедрі спортивних ігор при викладанні дисциплін «Спортивні ігри», «Теорія і методика викладання обраного виду спорту», «Практикум зі спортивного удосконалення».

Ключові слова: техніко-тактичні дії, змагальна діяльність, кваліфіковані волейболісти.

Шленская О. Л. Техничко-тактическая подготовка квалифицированных волейболистов на основе совершенствования нападающих действий игроков различного амплуа. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата наук по физическому воспитанию и спорту по специальности 24.00.01 – олимпийский и профессиональный спорт. – Национальный университет физического воспитания и спорта Украины, Киев, 2015.

Исследование посвящено совершенствованию технико-тактических действий в нападении квалифицированных волейболистов различного амплуа на основе акцентированного использования нападающих действий, выполняемых с задней линии волейбольной площадки, и силовой подачи в прыжке.

Разработан комплексный способ оценки эффективности показателей технико-тактических действий в нападении: эффективность нападающих действий, эффективность подачи, эффективность технико-тактических действий в нападении.

Анализ специальной научно-методической литературы свидетельствует о том, что вопросы технико-тактического совершенствования занимают одно из приоритетных мест в теории и практике волейбола. Однако, на основе данного анализа соревновательных действий ведущих игроков мира, требует дальнейшего

изучения проблема совершенствования нападающих действий, выполняемых с задней линии волейбольной площадки.

Повышение эффективности технико-тактических действий в нападении квалифицированных волейболистов на основе акцентированного использования нападающих действий из глубины площадки и силовой подачи в прыжке определяет цель работы.

В результате анализа соревновательной деятельности высококвалифицированных волейболистов мира и игроков команд суперлиги Украины определены количественные показатели технико-тактических действий в нападении, а также особенности соревновательной деятельности в современном волейболе.

С помощью анализа соревновательной деятельности определены основные показатели технико-тактических действий в нападении: объем, эффективность, результативность. Количественная оценка объема и эффективности технико-тактических действий в нападении высококвалифицированных волейболистов мира позволяет определить направления в технико-тактическом совершенствовании и создает объективные предпосылки для коррекции их содержания на основе моделирования технико-тактических действий в нападении.

В ходе проведенного исследования научно обоснована программа совершенствования технико-тактических действий квалифицированных волейболистов различного амплуа. Программа совершенствования нападающих действий для игроков различного амплуа позволяет корректировать технику выполнения нападающих ударов, используемых из глубины площадки, и силовой подачи в прыжке, а также совершенствовать взаимодействия игроков первого и второго темпа нападения при использовании в соревновательной деятельности группового тактического построения «эшелон».

Главной особенностью этой программы является организация технико-тактической подготовки квалифицированных волейболистов с учетом общих тенденций развития современного волейбола и объективных показателей технико-тактических действий в нападении.

Результаты педагогического эксперимента подтвердили эффективность разработанной нами программы. За время эксперимента статистически достоверно ($p < 0,05$) повысилась эффективность основных технико-тактических действий в нападении квалифицированных волейболистов команды «Буревестник», которые до начала эксперимента были значительно ниже по сравнению с ведущими волейболистами мира.

Основные результаты исследования нашли свое практическое применение в тренировочном процессе команды суперлиги Украины «Буревестник», в учебном процессе Национального университета физического воспитания и спорта Украины при преподавании дисциплин: «Спортивные игры», «Теория и методика преподавания волейбола», «Практикум по спортивному совершенствованию».

Ключевые слова: технико-тактические действия, соревновательная деятельность, квалифицированные волейболисты.

Shlonska O. L. Technical and tactical training of skilled volleyball players through improved attacking actions of players of different roles. – Manuscript.

Thesis for PhD degree in physical education and sport in specialty 24.00.01 – Olympic and professional sports. – National University of Physical Education and Sport of Ukraine, Kyiv, 2015.

Theoretically has been substantiated program to improve technical and tactical actions in the attack of skilled volleyball players of different roles on the basis of the use of accented attacking actions that are carried out from the back line of the playing area and the power service in the jump.

The program was implemented in the training process of skilled volleyball team Super League Ukraine «Burevestnik».

Development of a pilot program allowed to increase efficiency of competitive activity of skilled volleyball players team «Burevestnik» by increasing the number of attacks that are carried out from the back line of the playing area, that has been formed the basis for constructing tactical group «flight level» and force service in the jump.

The main results of the study found practical application in the training process of the team Super League Ukraine «Burevestnik», in the educational process of the National University of Physical Education and Sport of Ukraine in the department of sports in teaching disciplines «Sport Games», «Theory and methods of teaching the chosen sport», «Practical work sports perfection».

Keywords: technical and tactical actions, competitive activity, skilled volleyball players